

Władysław Ślesięski

"Reclams Handbuch der künstlerischen Techniken", Band. 2: "Wandmalerei, Mosaik", Albert Knoepfli, Oskar Emmenegger, Mangred Koller, André Meyer, 1990 : [recenzja]

Ochrona Zabytków 45/1-2 (176-177), 119

1992

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Albert Knoepfli, Oskar Emmenegger, Manfred Koller und André Meyer. *Reclams Handbuch der künstlerischen Techniken*. Band. 2: *Wandmalerei, Mosaik*. 536 stron, 8 tablic barwnych i 110 jednobarwnych fotografii

Pod koniec 1990 r. ukazał się drugi tom *Reclams Handbuch der künstlerischen Techniken*, poświęcony malarstwu ściennemu i mozaice opublikowany przez Wydawnictwo Philipp Reclam jun. w Ditzingen. Jest on kontynuacją pierwszego tomu wydanego w 1984 r., którego treścią były barwniki i malarstwo sztalugowe na drewnie i płótnie oraz tomu trzeciego z 1986 r. poświęconego wyrobom ze szkła, ceramiki, porcelany, laki i skóry oraz meblom i intarsji. Wszystkie wymienione trzy tomy będące podręcznikami technik artystycznych mają za cel ukazanie w rozwoju historycznym poszczególne techniki. Przeznaczone są przede wszystkim dla konserwatorów dzieł sztuki, historyków sztuki i kolekcjonerów, ale również dla wszystkich interesujących się kulturą i sztuką. Tom drugi, który nam świeżo oferuje wspomniane wydawnictwo jest podobnie jak poprzednie podręczniki (tom pierwszy i trzeci) pracą zbiorową. Niewątpliwym walorem pracy są autorzy wysoce kompetentni, cieszący się międzynarodową renomą jako naukowcy i konserwatorzy zabytków. Pierwszą część drugiego tomu dotyczącą technologii i technik malarstwa ściennego od czasów prehistorycznych aż do końca średniowiecza (s. 7-212) opracował profesor doktor Albert Knoepfli, m.in. założyciel Instytutu Ochrony Zabytków w Związkowej Wyższej Szkole Technicznej (Eidgenössische Technische Hochschule) w Zurychu oraz Oskar Emmenegger profesor Akademii Sztuk Pięknych w Wiedniu i Stuttgartu jak i restaurator w Zizer (Szwajcaria). Autorem drugiej części podręcznika poświęconej technologii i technikom malarstwa ściennego czasów nowożytnych aż do dziś (s. 217-398) jest Manfred Koller doktor historii sztuki i magister konserwacji dzieł sztuki, kierownik pracowni konserwatorskich Austriackiego Urzędu Konserwatorskiego (Österreichisches Bundesdenkmalamt) i docent na Wydziale Konserwacji Dzieł Sztuki Akademii Sztuk Pięknych w Wiedniu. Trzecią i ostatnią część książki poświęconą technologii i technice mozaiki (s. 403-497) napisał André Meyer, konserwator zabytków kantonu Lucerny i Członek Związkowej Komisji Ochrony Zabytków Szwajcarii.

Polecając omawianą książkę polskiemu czytelnikowi jako najnowszą i stanowiącą jedną z najobszerniejszych syntez dziejów malarstwa ściennego z punktu widzenia technologii i technik nie będę zajmować się wyszukiwaniem ewentualnych błędów drukarskich czy innych drobnych, jak to robi wielu recenzentów. Natomiast pragnę zwrócić uwagę na kontrowersyjne założenie podręcznika, będące oczywiście konsekwencją pierwszego tomu. Polega ono na dawnym, często jednak dotąd jeszcze przyjmowanym podziale technik malarskich na sztalugowe i ścienne, tzn. na podziale technik w zależności od miejsca na którym jest ono wykonywane. Problematyczność takiego rozwiązania w dużym stopniu polega na tym, że malować techniką olejną, temperową i wielu innymi można zarówno na ścianie jak i na tablicy drewnianej, tekturowej, płótnie napiętym na krosnach malarskich — nazywanych umownie malarstwem sztalugowym. Tymczasem bardziej uzasadniony jest podział technik malarskich w zależności od rodzaju użytego spoiwa, które jest decydujące o właściwościach chemicznych i fizycznych, a także o sposobie malowania tzn. o technice wykonywania. W tym wypadku techniki malarskie dzieli się na oparte na spoiwach organicznych i mineralnych a nie na sztalugowe i ścienne. Na marginesie warto wspomnieć, że wśród określanych jako ścienne tak samo często znajdują się malowidła wykonywane na sklepieniach jak i na ścianie o czym się nie wspomina w tym podziale.

Należy stwierdzić z dużą satysfakcją, że wszystkie trzy części omawianej książki są bardzo przejrzyste i logicznie napisane (obejmując w kolejności określenie przedmiotu, stan badań, przekazy źródłowe, materiały, narzędzia, techniki wykonania itd., a wszystko w miarę możliwości w układzie chronologicznym). Oczywiście istnieją pewne partie książki (jak np. mozaika w XVIII, XIX i XX w.), w których czytelnik może odczuwać pewien niedosyt informacji. Każda jednak praca ma pewne ograniczenia.

Imponujące jest bibliografia kończąca każdą część książki (pierwsza licząca 388 pozycji, druga 681 i trzecia 145). Wśród tych 1214 pozycji bibliograficznych znajdują się zaledwie dwie pozycje polskie, co nie jest jednak wyłącznie winą autorów omawianej książki *Reclams Handbuch der künstlerischen Techniken: Wandmalerei und Mosaik*.

Władysław Ślesieński